Sin lykkes smed

Gottfried Keller

Gottfried Keller

Sin lykkes smed

eBibliotek 1800

2026

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Gottfried Keller: *Sin lykkes smed* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Gottfried Keller: *Sin lykkes smed* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

Sin lykkes smed

John Kabys, en udmærket mand, der var stærkt hen imod de fyrre, plejede at sige, at ethvert menneske skulle, burde og kunne være sin egen lykkes smed, og det uden meget spræl og larm.

Han dvælede ofte ved dette emne, hvordan den rette mand sindigt og med ganske få mesterslag smeder sin lykke, og derved tænkte han da ikke blot på opnåelsen af de nødvendige eksistensmidler, men på allehånde overflødigt og attråværdigt.

Allerede som ungt menneske havde han gjort det første af sine mesterslag, idet han havde forandret sit døbenavn Johannes til det engelske John, som en forberedelse til alskens interessante og lykkelige begivenheder, da han derved udsondrede sig fra almindelige Hansemænd og desuden omgav sig med en vis nimbus af angelsaksisk foretagelsesånd.

Så ventede han roligt i nogle år uden at spekulere eller arbejde synderligt; men også uden at slå videre til skaglerne, idet han klogeligt afventede, hvad der nu ville komme.

Da lykken imidlertid ikke syntes at tage den fjerneste notits af den således udkastede madding, gjorde han sit andet mesterslag og forandrede I'et i sit familienavn Kabis til et Y. Derved erholdt dette ord, der betyder hvidkål, et anstrøg af noget ædelt og fornemt, og John Kabys ventede nu, som han troede, med større berettigelse på lykken.

Men der hengik endnu adskillige år, uden at denne ville indfinde sig, og allerede gik han i sit enogtredivte år og havde til trods for sin sparsommelige og beregnende måde at leve på, næsten helt opspist sin beskedne arvelod. Nu begyndte han for

alvor at sætte sig i bevægelse og udgrundede et foretagende, der ikke skulle være spøg. Tit havde han misundt mange af seldwylerne deres stadselige firmanavne, der var opstået ved tilføjelse af et kvindenavn til deres eget. Man vidste ikke, hvornår eller hvorledes denne skik var kommet op; men pludselig var den trængt igennem på hele linjen, og den passede så udmærket for disse herrer med de røde plysses veste, at snart genlød hele den lille by fra ende til anden af de pompøseste dobbeltnavne. De strålede fra store og små forretningsskilte, husdøre, klokkegreb, kaffekopper og teskeer, og det stedlige ugeblad struttede en tidlang af kundgørelser og erklæringer, hvis egentlige hensigt var at præsentere verden en sådan drabelig siamesisk underskrift. Navnlig hørte det til de nygiftes første glæder, så snart ske kunne, at lade et sådant inserat løbe af stablen. Naturligvis gav denne skik også anledning til megen misnøje og ærgrelse; for når for eksempel en sølle, snavset skomager eller en anden stakkels stymper ved antagelse af et sådant dobbeltnavn ville gøre sig delagtig i den almindelige respektabilitet, så blev dette taget ham meget ilde op, selv om hans besiddelse af den pågældende ægtehalvdel naturligvis ikke lod sig bestride. Det kunne ingenlunde kaldes ligegyldigt, om en eller flere ubeføjet ved hjælp af dette middel trængte ind i det almindelige kreditvæsen; det var nemlig en erfaringssag, at den aristokratiske navneforlængelse var et af de virksomste og dog fineste hjul i dette maskineri.

For John Kabys kunne nytten af en sådan navneudvidelse ikke være tvivlsom, og nøden var nu også stor nok til at berettige til anvendelsen af et sådant, længe opsparet mesterslag, som en gammel, kyndig smed da overhovedet ikke hamrer til enhver tid

på dagen, men vælger tiden for sit slag, og John begyndte følgelig at se sig om efter en kone. Stille, men resolut havde han fattet sin beslutning, og se! allerede selve beslutningen syntes at hidkalde lykken, for endnu i samme uge ankom der til Seldwyla en ældre dame med en giftefærdig datter og tog ophold der. Den ældre dame kaldte sig fru Oliva, datteren frøken Oliva. Kabys-Oliva klang det straks før Johns øren, og det vedblev at klinge gennem hans drømme nat og dag. Grundet under et så anseligt firmanavn måtte en beskeden forretning i løbet af få år kunne vokse op til noget stort. Så gav han sig da klogelig til arbejdet, dertil udrustet med alle sine attributter.

Disse bestod i et par guldbriller, tre emaljerede kraveknapper, der var forbundet med hinanden ved forgyldte kæder, en lang guldurkæde, der prydede en blomstret vest og var forsynet med et vedhæng af alle slags dingeldangel, en stormægtig kravenål, hvori var indfattet et miniaturmaleri af slaget ved Waterloo, fremdeles tre eller fire anselige signetringe, en stor rørstok, hvis knap dannede en teaterkikkert i form af en lille perlemorstønde. I lommen bar han et stort læderfutteral, som han trak op og lagde ved siden af sig, når han satte sig ned. I dette hvilede en cigarspids, udskåret af merskum, der forestillede Mazeppa bundet på hesten. Denne gruppe var i kabinetsformat, og når han røg af cigarrøret, ragede den helt op over hans øjenbryn. Endvidere et cigaretui med forgyldt lukke, hvori der lå smukke cigarer med kirsebærrøde, hvidplettede dæksblade, et fabelagtig elegant fyrtøj, en sølvsnustobaksdåse og en broderet lommebog. Heller

ikke savnede han en såre kompliceret og sirlig pengeportefølje med utallige, hemmelighedsfulde rum.

Hele dette udstyr syntes ham det rette for en lykkens aspirant, og han havde dristigt foregrebet den forventede lykke og anskaffet sig hele dette dens ydre apparat, mens han endnu tærede på de beskedne rester af sin formue, dog ikke uden at have en dybere tanke dermed. Fro en sådan samling af rariteter var ikke så meget udtrykket for en forfængelig og smagløs mands pyntelyst, som det var en skole i udholdenhed og en trøstefuld forjættelse i modgangens tid, en forberedelse for lykken, der dog en gang måtte holde sit indtog, og let kunne komme som en tyv om natten. Han ville hellere være død af sult, end han ville have skilt sig ved det mindste stykke af sine klenodier. For så længe, han havde dem, kunne han hverken over for verden eller i sin egen betragtning synke ned til en stodders rang, og han øvede sig i hellere at give afkald på alt andet end at ofre det ringeste af sin glans. Ligeledes syntes en uanfægtet, rolig og værdig holdning ligefrem at være påbudt af omstændighederne, hvis han ikke skulle fordærve noget eller forskertse nogen af de skønne fremtidsmuligheder. Han turde ikke tillade sig den allermindste rus eller noget af den sort, ikke den ringeste uregelmæssighed i sin levevis, og nu havde han virkelig allerede haft sin Mazeppa i over ti år, uden at hesten havde mistet så meget som et øre, endsige den opadrettede hale, og lukkerne og låsene på hans etuier og necessairer lukkede endnu så akkurat, som den dag de var købt. Han måtte også handle varsomt med hat og frakke, ligesom det var nødvendigt altid at have et skinnende blankt skjortebryst, for at

hans knapper, kæder og nåle kunne fremtræde på skinnende hvid grund.

Det kostede ganske vist noget mere ulejlighed end han egentlig syntes at ville indrømme ved sit valgsprog om de få mesterslag; men man har jo altid med urette betragtet geniets arbejde som det, der ingen møje fordrer.

Når nu de to damer repræsenterede lykken, så syntes denne ingenlunde utilbøjelig til at lade sig fange i det af mesteren udspændte net; for hans ordenssans og hans mange klenodier havde straks bragt dem på den tanke, at han just var den mand, de ventede på, målet for deres søgen. Hans afmålte, uforstyrrelige lediggængeri lod formode, at han var en holden og veltilfreds rentier eller kapitalist, der havde sine værdipapirer i bedste orden liggende på bunden af en eller anden hemmelig, vel aflåset skuffe. De lod af og til falde en hentydning til deres egen smukke status; men, da de troede at bemærke, at hr. Kabys ikke lagde synderlig vægt på denne omstændighed, holdt de klogeligt inde og antog nu, at det udelukkende var deres personlige egenskaber, der øvede så stærk en tiltrækning på den gode mand.

Kort at fortælle, inden mange uger var gået, var han forlovet med frøken Oliva, og nu rejste han straks til hovedstaden for at lade udfærdige et rigt forsiret adressekort med det herlige dobbeltnavn og bestille et prægtigt firmaskilt, samt indlede handelsforbindelser og åbne en passende kredit for en manufakturforretning. I sit overmod købte han desuden straks en to-tre alenmål af poleret blommetræ, nogle dusin vekselblanketter med mange merkurialske emblemer,

prissedler og små etiketter med forgyldt rand til påklæbning, kontorbøger og mere af samme slags.

Nu skyndte han sig fornøjet hjem til sin fødeby og sin forlovede, hvis eneste fejl var et uforholdsmæssigt stort hoved. Han blev modtaget med venlighed, ja endog med en vis ømhed, og hans beretning om rejsen gengæIdtes med den oplysning, at brudens papirer, der var nødvendige for brylluppet, var ankommet. Dog skete denne meddelelse med en vis smilende fordægtighed, der lod formode, at han måtte være forberedt på, at det var en lille uregelmæssig, om end i og for sig ganske ligegyldig biomstændighed ved sagen. Omsider opklaredes al denne hemmelighedsfuldhed, idet man oplyste ham om, at moderen ganske rigtigt var en enkefru Oliva, hvorimod datteren var et illegalt barn af denne fra den sværmeriske ungdomstid og bar hendes eget familienavn, hvor talen var om officielle og civilretlige forhold. Dette navn var Häuptle! og det fremtidige firma ville altså komme til at hedde: "John Kabys-Häuptle" eller på et andet sprog "Hans Kålhoved".

Længe stod den bedragne bejler målløs og bedrøvet og betragtede den ulyksalige halvdel af sit nye mesterværk. Til sidst udbrød han: "Og med sådan en hovedform kan man hedde Häuptle Note 1)!"

Beskæmmet og ydmyget sænkede bruden sit lille hoved for at lade uvejret trække over; for endnu anede hun ikke, at det andet skønne navn for Kabys havde været hendes største dyd.

Hr. Kabys vendte nu uden videre sine fjed hjemad for at overveje sagen nøjere, men allerede på vejen blev han af lystige medborgere hilst som Hans Kohlköpfle, da historien allerede var kommet ud. Tre dage og tre nætter søgte han i dyb

ensomhed at smede det mislykkede arbejde om. Fjerde dagen var hans beslutning fattet, han begav sig igen til sin forlovedes hus og begærede moderen til ægte i stedet for datteren. Men den fortørnede frue havde imidlertid bragt i erfaring, at hr. Kabys i virkeligheden slet ingen hemmelige grunker besad, og viste ham nu kort og godt vintervejen, hvorpå hun drog med sin datter til en anden by.

Og således så hr. John den strålende Oliva forsvinde som en skøn sæbeboble i den blå luft og stod nu dér højst forbløffet tilbage med sin lykkehammer i hånden. Hans sidste kontanter var medgået til denne historie. Derfor måtte han nu endelig beslutte sig til at påtage sig et virkeligt arbejde eller i det mindste gøre et sådant til grundlag for sin eksistens, og idet han nu prøvede sig selv, så fandt han, at der var kun én eneste ting, som han til gavns forstod, nemlig at barbere, samt slibe de dertil fornødne knive og holde dem i tilbørlig stand. Nu holdt han altså, udstyret med et barberbækken, sit indtog i en snæver stuelejlighed, over hvis dør han lod anbringe et "*John Kabys*", som han egenhændigt havde udsavet af hint stadselige firmaskilt og i vemodig stemning skilt fra den tabte Oliva. Øgenavnet Kohlköpfle beholdt han dog i byen, og det tilførte ham mange kunder, så at han i flere år slog sig ret tåleligt igennem og syntes næsten helt at have glemt sit overmodige valgsprog.

Da indfandt der sig en dag i hans frisørstue en borger, der for ganske nylig var vendt tilbage fra lange rejser. Skødesløs slængte han sig i en stol for at lade sig sæbe ind, idet han bemærkede:

"Altså findes der, som jeg ser af Deres skilt, dog endnu Kabysser i Seldwyla?"

"Jeg er den sidste af min slægt," svarede barberen ikke uden en vis selvfølelse; "men hvorfor stiller De mig dette spørgsmål, om jeg tør spørge?"

Den fremmede bevarede dog sin tavshed, indtil han var barberet færdig og aftørret og havde afgjort sin gæld. Først da udbrød han:

"I Augsburg kendte jeg en gammel, rig knast, der oftere forsikrede, at hans bedstemoder var en født Kabis fra Seldwyla i Schweiz, og han talte tit om, hvor vidt der endnu skulle være folk af denne familie i live."

Derpå gik manden sin vej.

Hans Kohlköpfle grundede længe over sagen, og hans sind kom i et mægtigt oprør, da han til sidst dunkelt erindrede, at et af hans families kvindelige medlemmer for mange år siden skulle være blevet gift til Tyskland, hvem man siden intet havde hørt om. En rørende familiefølelse vågnede pludselig i hans bryst, en romantisk interesse for stamtræer, og han pintes af en frygtelig tvivl om, hvor vidt hans hjemmelsmand ville komme igen eller ikke. Efter beskaffenheden af hans skæg at dømme og den måde, hvorpå han plejede det, måtte han komme igen i løbet af et par dages tid eller så.

Og ganske rigtigt indfandt den fremmede sig igen efter et sådant tidsrums forløb. John sæbede ham ind og barberede ham, og under denne operation var hans hånd ikke fri for at skælve en smule af utålmodig nysgerrighed. Da han var færdig, kunne han ikke betvinge sig længere; han begyndte ivrigt at

forhøre sig om de nærmere omstændigheder. Den fremmede svarede:

"Det er ganske simpelt; det er en hr. Adam Litumlei, hun er gift med. Børn er der ingen af, og de bor i den og den gade i Augsburg."

John sov en nat på det, og havde da fattet det bedste håb om at lykken nok en gang endnu skulle tilsmile ham. Næste morgen lukkede han butikken, pakkede sin søndagsdragt i et gammelt tornyster og alle sine klenodier i en lille pakke for sig, og, efter at have forsynet sig med de fornødne legitimationspapirer og udskrifter af kirkebøgerne, tiltrådte han ufortøvet rejsen til Augsburg, stilfærdig og uanselig som en ældre håndværkssvend.

Da han fik stadens tårne og grønne volde i sigte, foretog han en optælling af sine rede penge og kom til det resultat, at han måtte leve meget sparsommeligt, for det tilfælde at han skulle blive nødt til at foretage rejsen hjem igen. Derfor tog han ind i det mest beskedne herberg, han efter nogen søgen kunne finde; han trådte ind i gæstestuen og så forskellige laugsvåben hænge over bordene, hvoriblandt også smedenes. Under dette søgte han sin plads, som den mand, der ville være sin lykkes smed og tog deraf et gunstigt varsel; derpå satte han et forsvarligt morgenmåltid til livs, for det var endnu tidligt på dagen. Han lod sig nu anvise et værelse, hvor han begyndte at klæde sig om. Han pyntede sig, det bedste han kunne, og hængte alle sine pretiosa på sig; heller ikke forsømte han at skrue perlemorskikkerten på sin stok.

Således udstyret forlod han sit værelse i en skikkelse, der uvilkårligt bragte værtinden til at fare sammen ved synet af så

megen pragt.

Det varede en rum tid, før han fandt den gade, hans hjerte higede efter. Dog så han sig til sidst i en bred gade, omgivet af mægtige, gamle huse; men intet levende væsen var at se. Omsider opdagede han dog en pige, der ville smutte ham forbi med et blankt krus fuldt af skinnende øl. Han stansede hende i farten og spurgte efter hr. Litumlei, og pigen pegede på det hus, de netop stod foran.

Han så sig nysgerrigt om og kastede et blik på det. Over en anselig portal hævede sig flere etager med høje vinduer, hvis mægtige gesimser og murflader præsenterede sig som et lodret hav af dristige forkortninger for den stakkels lykkejægers øje, så at han blev helt beklemt og frygtede for, at han havde indladt sig på et alt for dristigt foretagende; for han stod jo foran et formeligt palæ. Dog trykkede han sagte den svære portfløj op, smuttede ind og befandt sig nu i forgården til helligdommen. En dobbelttrappe af brede stenfliser førte op til lejlighederne og indfattedes af et sirligt jerngelænder. Under denne trappe og gennem den åbenstående bagdør i huset opfangede man et glimt af solskin og blomsterbede. John prøvede først denne vej i den tanke muligvis dér at støde på et tyende eller en gartner, men fandt intet uden en stor, gammelfrankisk have, fuld af de skønneste blomster og et springvand af sten med mange udhuggede figurer.

Alt var som uddøet; han vendte igen tilbage og begyndte at stige op ad trappen. På væggene hang store, afblegede landkort, planer af gamle rigsstæder med deres fæstningsværker og skønne allegoriske fremstillinger i alle hjørnerne. En af de egetræs døre stød på klem, han tog sig den frihed at lukke den

halvt op og så da en ganske køn dame, der lå henstrakt på en løjbænk; sit strikketøj havde hun tabt og tog sig nu en lille lur, skønt klokken kun var ti om formiddagen. Da værelset var meget dybt, hævede John Kabys med bankende hjerte sin stok op til øjet og betragtede det skønne fænomen gennem perlemorskikkerten på denne. Hendes silkekjole og runde former bestyrkede ham yderligere i den forestilling, at han befandt sig i et fortryllet slot, og i stor spænding trak han sig tilbage og steg langsomt og betænkelig op ad trappen.

Øverst oppe antog trappegangen karakter af et formeligt rustkammer, idet den var behængt med rustninger og våben fra alle århundreder; rustne panserskjorter, stormhuer, gallakyrasser fra paryktiden, forgyldte luntestokke, alt hulter til bulter, og i hjørnerne stod sirlige, små kanoner, der var grønne af ælde, kort sagt, det var rigtig en fornem patriciers trappegang, og hr. John blev festlig til mode.

Da lød der pludselig ganske tæt ved ham en lyd, der lignede et skrig af et større barn, og da det ikke hørte op igen, tog John sig for at gå efter denne lyd for således at komme til folk. Han åbnede den nærmeste dør og så en anselig sal, der fra øverst til nederst var fyldt med malerier. Gulvet bestod af sekskantede fliser af forskellig farve, loftet af gibsstukkatur med næsten fritsvævende menneske- og dyreskikkelser i naturlig størrelse, med frugtkranse og adelige våben. Men foran et ti fod højt kaminspejl stod en lille dværgagtig og gråsprængt olding, ikke stort større end et gedekid, iført en slåbrok af skarlagenrødt fløjl og med indsæbet ansigt. Han sprællede af utålmodighed og skreg i en ynkelig tone:

"Jeg kan ikke mere barbere mig! Min kniv vil ikke skære! Vil ingen hjælpe mig? Ak, herre Je!"

Da han opdagede den fremmede, tav han pludselig, vendte sig om og så – endnu bestandig med kniven i hånden – forbløffet og frygtsom på hr. John, der nærmede sig med hatten i hånden og mange buk. Hatten satte han fra sig, og tog nu smilende kniven ud af hånden på den lille mand og prøvede dens æg. Han strøg den nogle gange af på sin støvle, derpå mod den indre håndflade, prøvede derpå sæben og piskede den til et tæt skum, sluttelig barberede han den lille mand på det skønneste på mindre end tre minutter.

"Tilgiv, højstærede herre!" sagde derpå Kabys, "den frihed, som jeg har taget mig! Men da jeg så Dem i en sådan forlegenhed, troede jeg således at kunne indføre mig hos Dem på den naturligste måde, for så vidt jeg har den ære at stå over for hr. Adam Litumlei."

Gamlingen betragtede endnu den fremmede med forbavselse; derpå kastede han et blik på spejlet og opdagede, at han var barberet så nysseligt, som han ikke længe havde været, hvorpå han med et velbehag, hvori der dog endnu lurede nogle stænk af mistro, atter betragtede kunstneren og til sin tilfredsstillelse iagttog, at det var en anstændig person. Dog spurgte han ham i en mut tone om, hvem han var og hvad han ville.

John rømmede sig og svarede, at han var en vis Kabys fra Seldwyla, og da han netop befandt sig på rejse og var passeret denne stad, så havde han ikke villet undlade at opsøge og hilse på efterkommerne af hans families stammoder. Og han lod, som om han fra sin barndom af ikke havde hørt tale om andet

end om hr. Litumlei. Men denne udbrød med ét i en tone af glad overraskelse:

"Ha! Så blomstrer altså Kabyssernes slægt endnu! Er den talrig og anset?"

John havde straks som en vandrende svend, der står for portskriveren, pakket sine papirer ud og fremlagt dem. Idet han pegede på dem, sagde han alvorligt:

"Talrig er den ikke mere; for jeg er den sidste af min slægt! Men dens ære står endnu urokket!"

Forbavset og rørt over denne tale rakte den gamle ham hånden og bød ham velkommen. De to herrer blev nu snart enige angående deres slægtskabsforhold, og atter udbrød Litumlei:

"Så nært berører vore livsgrene hinanden! Kom, kære fætter, her ser De Deres ædle og fortræffelige oldemoder, min kødelige bedstemoder!"

Og han førte ham nu om i den store sal, indtil de stod foran et skønt kvindebillede i det forrige århundredes dragt. Virkelig var denne dames navn betegnet på en billet, der var stukket ind i et hjørne af rammen, ligesom også en del af de andre billeder var forsynet med sådanne sedler. Ganske vist fremviste malerierne selv også andre indskrifter i det latinske sprog, der ikke stemte overens med de vedføjede sedler. Men John Kabys stod rolig hensunket i betragtninger og førte i al stilhed følgende enetale med sig selv:

"Så har du dog smedet godt; for her skuer din lykkes stammemoder huld og venlig ned på dig i den stolte riddersal!"

Og i melodisk samklang med denne enetale lød hr. Litumleis ord, idet han påstod, at der nu ikke kunne være tale om en

fortsættelse af hans rejse, men at den dyrebare fætter nu først, så længe hans tid tillod det, måtte være hans gæst, for at et nærmere forhold kunne begrundes. For de glimrende klenodier, som hans hr. grandnevø bar, var allerede faldet hr. Litumlei i øjnene og havde udført deres mission, idet de havde fyldt ham med tillid.

Han trak derfor nu af alle kræfter i en klokkestreng, hvorpå nogle tjenestefolk lidt efter kom slentrende for at se til deres lille herre, og endelig kom også den dame til syne, som John havde set sove nedenunder, med kinder, der endnu var røde af søvnen og halvtillukkede øjne. Men da den ankomne gæst blev forestillet for hende, lukkede hun dem rigtigt op, tilsyneladende nysgerrig og fornøjet over denne uventede begivenhed.

John blev nu ført ind i et andet værelse og måtte indtage nogle forfriskninger, hvormed ægteparret hjalp ham så ivrigt som børn, der til enhver tid har madlyst. Det glædede gæsten meget at se, at han var kommet til folk, den forstod at nyde livet, og som endnu vidste at sætte pris på et lækkert måltid. Men han på sin side gjorde også et stadig mere vindende indtryk, og allerede ved middagsbordet havde han fuldstændig vundet det fortræffelige ægtepar; de havde nemlig begge ladet dække op med deres livretter, og John Kabys forsømte ikke at smage på det alt sammen og at finde alt udmærket, og hans tilvante, rolige værdighed gav hans dem en forhøjet værdi. Der blev spist og drukket tappert, og aldrig har tre gode mennesker i fællesskab nydt en rigere og på samme tid mere uskyldig tilværelse. John havde fundet et paradis, hvor intet syndefald syntes muligt.

Kort sagt, forholdet udviklede sig på den behageligste måde af verden. Han havde allerede levet otte dage i det ærværdige hus og kendte det nu ud og ind. Han fordrev den gamle tiden med hundrede småting, gik spadsereture med ham og barberede ham så let som en zephyr, hvad der mest af alt behagede den lille mand.

Men nu bemærkede John, at hr. Litumlei begyndte at grublisere over et eller andet og at blive forskrækket, så snart John kom med en eller anden hentydning til sin rejse, som muligvis har været fremsat i en påfaldende alvorlig tone. Da fandt han, at det nu var den rette tid igen at vove et mesterslag, og om aftenen på den ottende dag udtalte han i mere bestemte udtryk, at det var hans hensigt at rejse med det første, hvortil han angav som grund, at han ikke ved et længere ophold turde gøre sig afskeden og sin tilbagevenden til sine tarvelige livsforhold tungere. For mandigt ville han bære sin skæbne, som det sidste skud af sin slægt, der i arbejde og tilbageholdenhed skulle hævde familiens ære indtil det sidste.

"Kom med mig op i riddersalen!" svarede hr. Adam Litumlei.

De gik derop. Da den gamle havde vandret nogle gange højtideligt op og ned ad gulvet, begyndte han igen:

"Nu skal De høre min beslutning og mit forslag, kære grandnevø! De er den sidste af Deres slægt, dette er en betydningsfuld skæbne! Men en ikke mindre alvorlig skæbne har jeg at bære! Se kun rigtigt på mig! Jeg er den første af min!"

Han rettede sig stolt i vejret, og John så på ham, men kunne ikke opdage, hvad det skulle betyde. Men hr. Litumlei vedblev:

"Jeg er den første af min, det vil sige, jeg har fattet den beslutning at grunde en sådan stor og berømmelig slægt, som

den, De ser malet på væggene i denne sal! Det er nemlig ikke mine aner, men medlemmerne af en uddød patricierslægt her i denne stad. Da jeg for tredive år siden indvandrede her, var huset netop til salg med hele sit indbo og sine mindesmærker, og jeg købte straks det hele apparat som et grundlag for virkeliggørelsen af min yndlingstanke. For jeg besad en stor formue, men intet navn, ingen forfædre, og jeg kender ikke en gang min bedstefaders fornavn, ham der ægtede en Kabis. Jeg søgte i begyndelsen en erstatning for denne mangel ved at erklære de her afbildede herrer og fruer for mine forfædre og gøre nogle af dem til Litumlei'er og andre af dem til Kabis'er ved hjælp af de vedhængte sedler, som De ser. Men mine familieerindringer strakte kun til for en seks eller syv personer, alle de andre billeder her, fire århundreders værk, spottede mine anstrengelser. Så meget mere indtrængende var jeg henvist til fremtiden, til nødvendigheden af selv at begrunde en længe blomstrende slægt, hvis fejrede stamfader jeg kunne blive. Mit billede har jeg for længst ladet male, ligesom jeg også har anskaffet et stamtræ, ved hvis rod mit navn står. Men en hårdnakket vanskæbne forfølger mig! Nu har jeg allerede haft tre koner; men endnu har ingen skænket mig en datter, endsige da en søn og stamherre. Begge mine tidligere koner, som jeg lod mig skille fra, har siden af ondskab fået adskillige børn med andre mænd, og hun, som jeg nu har, og som jeg allerede har haft i syv år, ville ganske sikkert gøre det samme, hvis jeg lod hende løbe.

Synet af Dem, dyrebare grandnevø! har nu givet mig en idé, nemlig tanken om et kunstigt hjælpemiddel i lighed med det, der finder almindelig anvendelse i store og små dynastier. Hvad

siger De til det: De bliver her hos os som barn af huset; jeg indsætter Dem lovformeligt til min arving! Til gengæld indgår De på følgende forpligtelser: For det første giver De afkald på Deres egne familietraditioner (De er jo dog den sidste af Deres slægt), og antager efter min død, altså samtidig med at De modtager arven, mit navn! Jeg udbreder underhånden det rygte, at De er en naturlig søn af mig, frugten af en ungdomsletsindighed. De går ind på denne opfattelse, modsiger den ikke. Måske lader der sig siden opsætte et skriftligt aktstykke desangående, en memoire, en lille roman, et lille pikant elskovseventyr, hvori jeg spiller en fyrig, men utaknemmelig rolle, anretter en del fortræd, som jeg siden på mine gamle dage gør godt igen. Endelig forpligter De Dem til at modtage den hustru af min hånd, som jeg til mit formåls yderligere fremme vil udsøge til Dem blandt denne stads ansete døtre. Dette er mit forslag så vel i det hele som i det enkelte!"

John var under denne tale skiftevis blevet rød og bleg, dog var det ikke af undseelse og skræk, men af glæde og forbavselse over lykken, der nu endelig holdt sit indtog, og over sin visdom, der havde hidført dette glædelige resultat. Dog lod han sig ikke overrumple af omstændighederne, men tog en mine på, som om det kostede ham en hård kamp at ofre sit ærlige familienavn og sin fødsels ægthed. Hai udbad sig i høflige og velvalgte ord en betænkningstid på fire og tyve timer og gav sig derpå højst eftertænksom til at vandre frem og tilbage i den smukke have. De nydelige blomster, levkøjerne, nellikerne og roserne, kejserkronerne og liljerne, geraniebedene og jasminlysthusene, myrte- og oleanderbuskene smilede alle høfligt til ham og hyldede ham som deres herre.

Da han en halv times tid havde nydt blomsternes duft og solskinnet, skyggen og køligheden fra springvandet, gik han med alvorlig mine ud på gaden, drejede om hjørnet og trådte ind i en konditorbutik, hvor han bestilte tre varme postejer og to glas fin vin. Derpå vendte han atter tilbage til haven og spadserede igen en times tid, dog med den forandring, at han nu røg sig en cigar til. Da opdagede han et bed med små unge radiser. Han trak hurtigt et bundt op af jorden, rensede dem ved springvandet, hvis tritoner ærbødigst skottede til ham, og begav sig derpå med sin fangst ind i et bryggeri, hvor han drak et krus skummende øl til dem. Han underholdt sig fortræffeligt med de borgere, som han dér traf på og gjorde allerede et forsøg på at omdanne sin hjemlige dialekt til det blødere swabiske, da det lod sig forudse, at han ville komme til at spille en fremtrædende rolle blandt disse folk.

Han forsømte med forsæt middagstimen og kom for sent til måltidet. For dér at kunne optræde med en fornem mangel på appetit, spiste han endnu på forhånd tre münchenerpølser og drak nok et krus øl, der smagte ham endnu bedre end det første. Endelig rynkede han panden og tiltrådte således hjemvejen, hvor måltidet ventede ham og satte sig tankefuld til at stirre på suppen.

Mandslingen Litumlei, der ved uventede forhindringer plejede at henfalde til en lidenskabelig egensindighed og ikke kunne tåle den mindste modsigelse, befandt sig i en fortørnet og ængstelig stemning ved tanken om, at hans sidste håb, håbet om at blive stifter af en slægt, kunne gå i vasken og betragtede den ubestikkelige gæst med mistroiske blikke. Til sidst kunne han ikke længere udholde denne uvished om, hvor vidt han

skulle være stamfader til en slægt eller ej, og forlangte at John Kabys skulle afkorte den betingede betænkningstid af fire og tyve timer og fatte sin beslutning straks, for han frygtede for, at hans fætters strenge principfasthed skulle vokse med hver time, der gik. Han hentede egenhændigt en ældgammel flaske rhinskvin op fra kælderen, om hvilken John endnu ikke havde haft ringeste anelse. Da nu den liflige drik duftede i de blanke krystalglas, som udmærkede sig ved deres fine klang, og der hurtigt syntes at fremspire en usynlig blomsterhave under næsen på én med hver dråbe af det flydende guld, der vædede tungen, så blødgjordes omsider John Kabys' strenge sind og han gav sit samtykke. Nu blev notaren skyndsomt hentet og ved en hurtig kop kaffe blev et retsgyldigt testamente opsat. Til slutning omfavnede denne ved kunst tilvejebragte naturlige søn og den slægtgrundende stamfader hinanden; men det var ikke som en varm omfavnelse af kød og blod, men langt højtideligere, snarere som et sammenstød af to store grundsætninger, der var mødtes på deres baner.

Nu havde John gode dage. Han havde intet at gøre uden at gøre sig fortrolig med sin skønne bestemmelse, vise en smule hensynsfuldhed over for sin hr. fader og for øvrig smovse sine rigelige lommepenge op på den måde, der tiltalte ham mest. Dette foregik alt sammen på den anstændigste og roligste måde af verden, og han gik desuden klædt som en baron. Af værdigenstande behøvede han ikke at anskaffe sig det mindste nyt; hans geni viste sig nu deri, at de attributter, som han havde anskaffet sig for åringer siden, endnu viste sig tilstrækkelige og lignede et omhyggeligt udarbejdet skema, der nu blev fuldstændig udfyldt af lykkens fylde. Slaget ved Waterloo

lynede og tordnede på et tilfreds bryst, kæder og signeter gyngede på en velfyldt mave, gennem guldbrillen stirrede et lykkeligt og stolt øje, stokken tjente mere til pryd end til støtte, og det smukke cigarfoderal var fyldt med ægte havanesere, som han røg med megen anstand af sit Mazeppa-cigarrør. Den vilde hest havde allerede fået en glinsende brun farve, men den bundne Mazeppa var endnu kun lyserød, næsten kødfarvet, så at dette kunstværk, billedskærerens og rygerens, med rette vakte de sagkyndiges beundring. Også fader Litumlei var i høj grad indtaget i dette rør og ivrig i at lade sin plejesøn lære sig at ryge merskum til. Der blev anskaffet en hel samling af sådanne piber; dog var den gamle for urolig og utålmodig til ret at blive mester i den ædle kunst. Den unge mand måtte bestandig hjælpe til og gå efter, hvad der da indgød den gamle ny agtelse og tillid.

Dog åbnede der sig snart en endnu vigtigere virksomhed for de tvende mænd, idet papa holdt på, at de nu i fællesskab skulle opfinde og nedskrive den roman, ved hvilken John skulle hæves til hans naturlige søn. Det skulle have karakteren af et hemmeligt familiedokument i form af en række fragmentariske memoirer. For ikke at vække skinsyge og uro hos fru Litumlei måtte det affattes i hemmelige møder og skulle i al stilhed anbringes under lås og lukke i det projekterede familiearkiv for først i kommende dage, når slægten stod i fuld blomst, at drages frem for dagens lys og tale til efterverdenen om Litumleiernes historie.

John havde allerede i sit stille sind fattet det forsæt efter den gamles død ikke længere simpelthen at kalde sig Litumlei, men *Kabys de Litumlei*, da han havde bevaret en tilgivelig

forkærlighed for sit eget navn, som han så sirligt havde smedet. Ligeledes var han bestemt på, når den tid kom, uden videre omstændigheder at brænde det omtalte aktstykke, som ville berøve ham sin legale herkomst og give ham en taske til moder. Dog måtte han nu medvirke ved dets affattelse, hvad der forårsagede en let forstyrrelse i hans velvære. Han føjede sig imidlertid klogeligt i skæbnens vilje, og en morgen lukkede han sig inde med den gamle i havestuen for at begynde på værket. Dér sad de nu ved et bord lige over for hinanden og gjorde pludselig den opdagelse, at deres forehavende var vanskeligere, end de havde tænkt sig, da ingen af dem nogensinde havde skrevet hundrede linjer i sammenhæng. De kunne slet ikke finde på nogen begyndelse, og jo mere de stak hovederne sammen, desto mindre ville noget falde dem ind. Omsider gik det op for sønnen, at de egentlig først måtte have en bog stærkt og smukt papir, hvis de skulle tænke på at tilvejebringe et aktstykke af varighed. Dette var selvindlysende. De begav sig begge afsted for at købe en sådan og gennemstrejfede sammen staden. Da de havde fundet, hvad de søgte, holdt de rådslagning om, hvor vidt de først skulle gå ind i en vinstue, da det var en meget varm dag, for dér at forfriske sig og samle sig til det forestående arbejde. De havde allerede med velbehag tømt adskillige krus og spist nødder, brød og bayerske pølser til, da John pludselig erklærede, at han nu havde fundet på begyndelsen til historien, og at han straks ville løbe hjem og skrive den op, for at han ikke skulle tabe den igen.

"Så løb blot hurtigt!" sagde den gamle, "jeg vil imidlertid her udspekulere fortsættelsen, jeg mærker, at den allerede er under vejs."

John ilede nu afsted med sin bog papir hjem på sit værelse og skrev:

"Det var i året 17.., og det var et velsignet år. Et anker vin kostede 7 gylden, et anker æblemost ½ gylden og en pot kirsebærratafia en halv rigsort. Et topunds hvedebrød kostede 6 skilling, et ditto rugbrød 3 skilling og en sæk kartofler 2 rigsort. Høet var også lykkedes godt, og hørren og hampen var ikke lykkedes godt, men så var der igen så rigeligt med oliven og tælle, at man alt i alt blev vidne til det mærkværdige forhold, at det borgerlige selskab fik fuldt op at spise og drikke, men måtte gå tarveligt klædt, mens det på den anden side havde god belysning. Og således nærmede året sig uden videre omstændigheder sin slutning, og nu var enhver med rette spændt på at erfare, hvad det nye år ville bringe. Vinteren teede sig som en tilbørlig og almindelig vinter, kold og klar; et varmt snelag lå over markerne og beskyttede den unge sæd. Dog skete der til sidst noget mærkværdigt. Det sneede og tøede og frøs igen i Blidemåned i en så hyppig skiften, at ikke blot mange mennesker blev syge, men der opstod også en sådan mængde istapper, at hele landet så ud som ét stort glasmagasin og alle mennesker gik med et lille bræt på hovedet for ikke at blive stukket af de nedfaldende spidser. For øvrigt holdt priserne på levnedsmidlerne sig endnu stadig, som ovenfor bemærket, og svingede endelig et mærkeligt forår i møde."

Så vidt var han nået, da den gamle herre kom farende ind, trak bogen over til sig, og uden at læse det foregående igennem eller sige et eneste ord, skrev videre:

"Nu kom han og hed Adam Litumlei. Han forstod ingen spøg og var født anno 17.. Han kom stormende som et

jævndøgnsvejr. Han var et stykke af en libertiner. Han bar en rød fløjlsfrakke, en fjerhat og en kårde. Han bar en guldbrokades vest med valgsprog: *Ungdom og galskab!* Hans sporer var af guld, og han red en hvid hingst; han satte den ind i den første gæstgivergård og råbte: 'Jeg bryder mig fanden om det; thi det er forårstid og ungdommen må rase ud!' Han betalte alt kontant, og alle forundrede sig over ham. Han drak af vinen og spiste af den steg, de havde sat frem for ham, han sagde: 'Det regner jeg alt sammen for intet!' Endvidere sagde han: 'Kom du hulde mø, du er mig kærere end vin og steg, end sølv og guld. Hvad bryder jeg mig om sligt. Tænk hvad du vil, hvad der skal ske, det skal ske!'"

Her blev han pludselig stikkende og kunne slet ikke komme videre. De gennemlæste i fællesskab det skrevne og fandt det ikke dårligt, og nu holdt de en otte dages rast for at samle nye kræfter. Samtidig førte de et lystigt liv, for de gik ofte på ølstuer for at hente en ny inspiration; men lykken føjede dem ikke hver dag. Endelig fik John igen et indfald, løb hjem og fortsatte:

"Disse ord rettede den unge hr. Litumlei nemlig til en vis jomfru Liselein Federspiel, som boede i et af de yderste huse i byen, hvor haverne begynder, og hvor man befinder sig i den umiddelbare nærhed af en lille skov eller anlæg. Denne unge pige var en af de mest henrivende skønheder, som staden nogensinde har frembragt, med blå øjne og små fødder. Hendes figur var så smuk, at hun intet korset behøvede, og for de penge, hun således sparede – for hun var fattig – kunne hun siden efter købe sig en violet silkekjole. Men alt dette fik ligesom et skær af noget forklaret fra en bestandig sørgmodighed, der syntes at skælve ikke blot i hendes

ansigtstræk, men i hendes lemmers hele bevægelige harmoni, så at man ved fuldstændigt vindstille troede at høre de vemodige akkorder af en æolsharpe. For det var netop det år faldet ind med en højst besynderlig majmåned, hvor alle fire årstider syntes at løbe sammen. I begyndelsen faldt der endnu nogen sne, så at nattergalene sang med sneflokker på hovedet, som om de havde natkapper på, derpå indtrådte der en sådan varme, at børnene badede i det fri og kirsebærrene modnedes, og krøniken opbevarer til erindring derom følgende rim:

> Is på enge
> og badende drenge
> kirsebær modne og blomstrende vin
> kan altsammen findes i Valborgs skrin [Note 2)].

Disse naturfænomener gjorde menneskene betænksomme og påvirkede dem på forskellig måde. Jomfru Liselein Federspiel, som havde et dybsindigt gemyt, hensank også i grublen og gjorde for første gang den opdagelse, at hun bar sin lykke og sin ulykke, sin dyd og sit fald i sin egen hånd, og idet hun nu holdt denne vægtskål og afvejede dette frihedens ansvar, så blev hun just derover sørgmodig. Som hun nu stod dér, kom hin forsorne rødkjole til, og sagde øjeblikkelig: 'Federspiel, jeg elsker dig!' hvorover hun ved et besynderligt tilfælde pludselig faldt ud af sin forrige tankegang og brød ud i en høj latter."

"Lad nu mig fortsætte!" råbte den gamle, som netop var kommet løbende i en ophidset tilstand og havde læst over skulderen på den unge mand, "nu passer det netop for mig!" hvorpå han fortsatte historien således:

"'Le blot ikke,' sagde hin, 'for jeg forstår ingen spøg!' Kort at fortælle, det kom, som det måtte komme; hvor den lille skov strækker sig op ad skrænten, sad min Federspiel i det grønne og smilede endnu stadig; men allerede svang ridderen sig på sin skimmel, og fo'r afsted mod det fjerne, så at han snart fortonede sig blåt mod horisonten. Han forsvandt, vendte ikke mere tilbage; for han var en djævel!"

"Ha, nu er det sket!" råbte Litumlei og kastede pennen bort; "nu har jeg gjort mit, nu må du føre historien til ende, jeg er ganske udtømt af disse djævelske opfindelser! Ved Styx! Det undrer mig ikke, at man viser stamherrerne for store slægter så megen ære og maler dem i legemsstørrelse, nu da jeg føler, hvilken anstrengelse det koster mig at grundlægge min! Men har jeg ikke behandlet sagen dristigt?"

John skrev nu videre:

"Den stakkels jomfru Federspiel følte en stor uro, da hun pludselig bemærkede, at den forføreriske yngling var forsvundet næsten samtidig med den mindeværdige majmåned. Dog havde hun åndsnærværelse nok til hurtigt i sit indre at erklære det forefaldne for usket for således igen at kunne glæde sig ved forestillingen om en vægtskål i fuldkommen ligevægt. Men det var kun en kort tid, hun skulle glæde sig ved dette uskyldighedens efterspil. Sommeren kom, man høstede kornet; det blev én gult for øjnene, hvorhen man så, af al den gyldne velsignelse; priserne faldt igen betydeligt, Liselein Federspiel stod på den lille skrænt og iagttog det hele; men hun så intet for lutter fortrydelse og anger. Efteråret kom, hver vinstok var en sprudlende kilde og der lød en uophørlig trommen af æblerne og pærerne, der faldt til jorden; man drak,

man sang, købte og solgte. Enhver forsynede sig, hele landet var som en markedsplads, og skønt der var overflod på alt, og alt var billigt, så blev dog selv det overflødige rost, opsamlet og modtaget med tak. Kun den velsignelse, som Liselein bragte, skulle intet gælde og ikke være nogen efterspørgsel værd, som om den i overflod svømmende menneskehed ikke havde brug for en eneste mund mer. Da hyllede hun sig i sin uskylds klædebon og bragte en måned for tidligt en munter lille knægt til verden, som således straks fra fødslen af var henvist til at være sin egen lykkes smed.

Denne søn opførte sig også så vakkert under et mangfoldigt bevæget liv, at han, da han ved underfulde tilskikkelser af skæbnen til sidst blev genforenet med sin fader, af denne blev modtaget med ære og indsat i sine fulde rettigheder, og dette er den anden bekendte stamherre af slægten Litumlei."

Under dette dokument skrev den gamle: "Gennemset og bevidnet, Johann Polykarpus Adam Litumlei." Og John skrev ligeledes under. Derpå satte hr. Litumlei sit segl på det, hvis våbenskilt fremviste tre forgyldte fiskekroge på blå grund og syv hvidt og rødt kvadrerede vipstjerter på en skråtløbende grøn bjælke.

De undrede sig imidlertid over, at aktstykket ikke var blevet større; for det fyldte næppe et ark af den dertil anskaffede bog papir. Ikke desto mindre nedlagde de det nu i arkivet, hvortil de midlertidigt havde bestemt et gammelt jernskrin, og nu hengav de sig til en glad og frejdig stemning.

Under sådanne og andre beskæftigelser forløb tiden på den behageligste måde; den lykkelige John følte sig næsten en smule uhyggelig ved tanken om, at der nu intet mere var at håbe eller

frygte, at smede eller spekulere på. Men, idet han nu begyndte at se sig om efter en ny virksomhed, forekom det ham, at hr. Litumleis gemalinde viste ham et noget utilfreds og fordægtigt ansigt; det *forekom* ham kun så, bestemt kunne han ikke påstå det. På grund af sine øvrige bestræbelser havde han hidtil ikke givet synderlig agt på denne dame, der næsten altid sov, eller, når hun var vågen, altid spiste noget godt, da hun ellers ikke blandede sig i noget og syntes at være tilfreds med alt, når man kun ikke forstyrrede hendes ro. Nu blev han grebet af en pludselig frygt for, at hun skulle kunne hidføre et ubehageligt omslag i forholdene; omstemme sin mand eller lignende.

Han lagde fingeren på næsen og sagde: "Stop! Her turde det være rådeligt endnu at gå en smule efter med filen! Hvordan kunne jeg dog så længe lade dette vigtige afsnit ude af betragtning! Godt er godt, men bedre er bedre!"

Den gamle var netop gået ud for i stilhed at finde en passende ægtefælle for sin arving, uden dog at røbe noget om sine planer til denne. John besluttede ufortøvet at begive sig til fruen i huset med en ubestemt forestilling om på en eller anden måde at gøre kur til hende og indsmigre sig hos hende for således at indhente det forsømte. Han vimsede stilfærdigt og i al ære ned ad trappen til det gemak, hvor hun plejede at opholde sig og fandt som sædvanlig døren stående halvt åben; for med al sin ladhed var hun dog nysgerrig og holdt nok af at høre, hvad der passerede i huset.

Han trådte forsigtigt ind og så hende igen ligge slumrende dér med en halv fortæret hindbærtærte i hånden. Uden rigtig at vide, hvordan han egentlig skulle indlede sagen, listede han sig endelig på tæerne hen til hende, greb hendes runde hånd og

kyssede den ærbødigt. Hun rørte sig ikke det mindste, dog åbnede hun øjnene halvt og så på ham, så længe han blev stående der, med et højst ejendommeligt blik, men uden at åbne munden. Forbløffet og stammende trak han sig endelig tilbage og løb ind på sit værelse. Dér satte han sig ned i en krog, medens hint blik fra de halvt sammenknebne øjenlåg vedblev at svæve for ham. Han styrtede atter derned, fruen forholdt sig ubevægelig ligesom før; men da han trådte nærmere, åbnede hun atter øjnene på halv og atter drog han sig tilbage, atter sad han i krogen af sit kammer, for tredje gang fo'r han op, steg ned ad trappen, smuttede derind og blev der nu til herren i huset vendte hjem.

Der forløb nu næppe en dag uden at de to stak hovederne sammen og narrede den gamle, så det forslog. Den søvnige frue blev på én gang munter på sin måde, og John henfaldt til den lidenskabeligste utaknemmelighed mod sin velgører, men stadig med den bagtanke at befæste sig i sin stilling og rigtigt nagle lykken til væggen.

De to syndere viste sig imidlertid dobbelt venskabelige og forekommende mod den bedragne Litumlei, som dette behagede meget, og som antog, at han havde beskikket sit hus på det bedste, så at det var umuligt at afgøre, hvem af de to herrer, der var mest tilfreds med sig selv. En morgen syntes dog den gamle afgjort at have fået overtaget som følge af en fortrolig samtale, som hans kone havde haft med ham; for han blev ved at trippe omkring med et besynderligt strålende udseende, stod intet øjeblik stille og prøvede snart på at fløjte én, snart en anden melodi, hvilket dog mislykkedes af mangel på tænder. Han syntes at være vokset flere tommer i løbet af

natten, kort sagt, han var indbegrebet af selvtilfredshed. Men endnu samme aften hældede sejren igen til den yngres side, da den gamle ganske uformodet spurgte ham, om han ikke havde lyst til at foretage en længere rejse for at lære verden en smule at kende og især, på samme tid som han uddannede sig selv, at iagttage de forskellige metoder, hvorefter ungdommen opdroges i de forskellige lande og erkyndige sig om de i så henseende gældende grundsætninger, særligt med hensyn til de fornemme familier?

Intet kunne være ham mere velkomment end et sådant forslag, og han modtog det med glæde. Han blev hurtigt udrustet til rejsen og forsynet med kreditiver og drog afsted i stor stads. Først besøgte han Wien, Dresden, Berlin og Hamburg; derpå vovede han sig til Paris, og over alt levede han på en pragtfuld og forstandig måde. Han afsøgte alle forlystelsessteder, sommerteatre og lignende etablissementer, gennemfo'r slottenes antikkabinetter og raritetskamre, og stod hver middag i solheden på paradepladserne for at høre musikken og glane på officererne, førend han gik til bords. Når han sammen med tusind andre mennesker overværede slige herligheder, så blev han ganske stolt og tilskrev sig selv fortjenesten for al denne glans og pragt, medens han agtede enhver for en uvidende stymper, der ikke var tilstede dér. Men med denne afmålte nyden forbandt han også den største klogskab for at lade sin velgører se, at han ikke havde sendt nogen dumrian ud på rejse. Ingen tigger erholdt noget af ham, han afkøbte aldrig noget fattigt barn den ringeste ubetydelighed, tyendet i gæstgivergårdene forstod han så herligt at afspise for deres drikkepenge uden selv at gå tabt af

noget, og han pruttede længe om enhver tjeneste, før han modtog den. Men mest af alt morede det ham, når han kunne have en lille spas på de fortabte væseners bekostning, som han i selskab med to eller tre ligesindede morede sig med på de offentlige baller. Med et ord: han levede så selvtillidsfuld og fornøjet som en gammel vinrejsende.

Til sidst kunne han ikke nægte sig at foretage en afstikker til sit hjem i Seldwyla. Dér tog han ind på den første gæstgivergård, sad hemmelighedsfuld og ordknap ved middagsbordet og lod sine medborgere bryde deres hoveder med at regne ud, hvad han vel kunne være blevet til. De var overbeviste om, at der ikke kunne stikke store hemmeligheder i det, og dog levede han for øjeblikket øjensynlig i velstand, så at de midlertidig holdt deres spottegloser tilbage og med rynket næse skævede til de guldpenge, som han lod rulle. Men han trakterede dem ikke med en eneste flaske vin, skønt han lige for deres øjne selv drak af bedste sort, mens han i sit stille sind overvejede, hvordan han videre skulle imponere dem.

Da kom han, nu henimod sin rejses slutning, pludselig i tanke om det hverv, der var ham betroet, og som gik ud på intet mindre end en undersøgelse af opdragelsesvæsenet i de forskellige lande, han drog igennem, for at vinde klarhed over de grundsætninger, børnene i den af Litumlei grundede og gennem ham, John Kabys, fortsatte slægt skulle opdrages. Løsningen af denne opgave kom ham ret tilpas her i Seldwyla, da han, hyllet i en højere missions klædebon, kunne optræde som en slags edukationsråd og dupere seldwylerne endnu mere. Og han var netop kommet på det rette sted. I den seneste tid havde seldwylerne nemlig opfundet en herlig erhvervskilde,

idet de opdrog alle deres unge piger til lærerinder og eksporterede dem. Kloge og dumme, sunde og sygelige børn blev på denne måde præpareret i særlige anstalter og til alle mulige behov. Ligesom man behandler foreller på forskellig måde, koger, steger eller spækker dem, således blev disse kønne unge piger uddannet mere i kristelig eller verdslig, mere i sproglig eller i musikalsk retning, mere for fornemme huse eller for borgerlige familier, alt efter den egn, de var bestemt for, og hvorfra efterspørgslen kom. Men det mærkværdige ved sagen var, at seldwylerne forholdt sig fuldstændig neutralt og ligegyldigt til alle disse øjemed og heller ikke besad det ringeste kendskab til alle disse livsområder, så at den gode afsætning kun lod sig forklare ved, at kunderne til denne eksportartikel var lige så uvidende og interesseløse. En seldwyler, der agerede den uforsonligste modstander af kirken, kunne godt lade sine for England bestemte børn indøve i bønner og skrap overholdelse af helligdagen; en anden, der i sine offentlige festtaler sværmede for den ædle schweizerkvinde, denne prydelse i det frie schweizerhjem, havde ikke desto mindre bandlyst sine fem-seks døtre til Ruslands stepper eller andre lige så hyggelige afkroge af verden, hvor de hensmægtede i ensom trøstesløshed.

Hovedsagen var, at de gode borgere snarest muligt kunne befordre de stakkels væsener ud i verden, forsynet med et rejsepas og en paraply, for at de selv kunne gøre sig til gode med deres hjemsendte fortjenester.

Men herved havde der snart dannet sig en vis overlevering og norm med hensyn til pigebørnenes udvortes tilberedning, og John Kabys havde fuldt op at gøre med at indsamle og notere

sig de kuriøse grundsætninger, som havde udviklet sig i så henseende, hvorved han udfoldede en opfattelsesevne, der var ikke mindre kuriøs. Han vandrede omkring i de forskellige fabrikker, hvor pigebørn blev tilberedte, udspurgte forstanderinder og lærere, og søgte navnlig at danne sig et billede af, hvordan en drengs opdragelse i et stort hus kunne foregå standsmæssigt fra først til sidst ved hjælp af folk, som fik deres betaling for det, og uden besværlighed eller bryderi for forældrenes desangående udfærdigede han et memorandum, som takket være hans flittige notitser i løbet af nogle dage svulmede op til flere ark, og som han beskæftigede sig med på en opsigtvækkende måde. Han gemte dette aktstykke sammenrullet i en rund blikkapsel, som han til stadighed bar ved sin hofte, fastgjort i en læderrem. Men da seldwylerne bemærkede dette, troede de, at han var sendt for at aflure dem hemmeligheden ved deres industri og forplante den til udlandet. De blev af den grund rasende på ham og fordrev ham med trusler og skældsord fra byen.

Opmuntret ved, at han havde kunnet ærgre dem, rejste han videre og nåede endelig Augsburg så sund og frisk som en ung gedde. Han trådte nok så oprømt ind i huset og fandt dette i en ikke mindre oprømt stemning. En net og opvakt bondepige med højt bryst var det første, der kom ham for øje; hun gik med et fad varmt vand, og han antog hende for en ny kokkepige og betragtede hende foreløbig ikke uden velvilje. Dog længtes han efter snarest muligt at hilse på fruen i huset; men hun var ikke til at få i tale og lå i sengen, selv om huset genlød af en besynderlig larm. Denne hidrørte fra den gamle Litumlei, der løb omkring og sang, råbte, klamredes og lo, og som til sidst

kom frem pustende og stønnende, rullede med øjnene og var ganske rød i hovedet af glæde, stolthed og hovmod. Han bød sin yndling velkommen med en blanding af kådhed og værdighed og skyndte sig straks afsted igen for at forrette andre ting; for han syntes at have fuldt op at bestille.

Og alt imellem lod der sig høre en svag kvækken, som af en trompet til to kreuzer; atter skred det højbarmede bondefruentimmer over scenen med en håndfuld hvide tørklæder og råbte af fuld hals:

"Straks, min unge! Straks, min skat!"

"Hillemænd!" sagde John; "hvad er det for en lækkerbisken?"

Så hørte han atter den omtalte kvækken, der stadig lod sig høre med små afbrydelser.

"Nå?" råbte Litumlei, der igen kom trippende, "synger fuglen ikke smukt? Hvad siger du til det, min dreng?"

"Hvilken fugl?" spurgte John.

"Ej, herre Jesus! Du ved måske slet ingen ting," udbrød den gamle; "der er langt om længe født os en søn, der ligger en stamherre i vuggen, så munter som en lille gris. Alle mine ønsker, mine gamle planer er opfyldt!"

Lykkesmeden stod som en billedstøtte uden at kunne udmåle konsekvenserne af denne begivenhed, så simple de end kunne synes at være; han følte kun, at han blev alt andet end behageligt berørt, gjorde store øjne og spidsede munden, som om han måtte kysse et pindsvin.

"Nå," fortsatte den gamle i en oprømt tone, "bliv nu blot ikke fortrydelig. Nogen forandring vil der jo ganske vist ske i vort forhold, og jeg har allerede omstødt og brændt mit testamente tillige med den lystige roman, som vi nu ikke længere har

nogen brug for. Men du bliver her i huset, du skal have den øverste ledelse af min søns opdragelse, du skal være min rådgiver og medhjælper i alle ting, og du skal ikke mangle noget, så længe jeg lever. Hvil dig nu ud efter din rejse, jeg må hen at studere på et rigtigt navn til den lille kammerjunker! Nu har jeg allerede læst almanakken tre gange igennem, dog vil jeg endnu gennemstøve en gammel krønike, der indeholder nogle gamle stamtræer med nogle ganske mærkværdige døbenavne!"

John begav sig omsider ind på sit værelse og satte sig i hin omtalte krog; blikkapslen med opdragelsestraktaten havde han endnu hængende om livet i en rem, og han holdt den ubevidst mellem knæene. Han så nu, hvordan stillingen var, han forbandede den slette kvinde, der havde spillet ham dette puds og underskudt en arving; han forbandede den gamle, der nu fo'r omkring i den indbildning, at han besad en ægte søn; kun sig selv forbandede han ikke, skønt han dog var den egentlige og eneste ophavsmand til den lille skrighals og således havde gjort sig selv arveløs. Han sprællede og sprællede i et uopløseligt net, styrtede så til sidst hen til den gamle for i sit vanvid at åbne øjnene på denne.

"Tror De da virkelig," sagde han til ham med dæmpet stemme, "at det er Deres barn?"

"Hvad behager, hvad for noget?" sagde hr. Litumlei og så op fra sin kronik.

Men John vedblev i afbrudte talemåder at give ham at forstå, at han selv jo aldrig havde formået at blive fader, at han kone formodentlig havde gjort sig skyldig i en eller anden utroskab osv.

Så snart den lille mand rigtig fik færten af hans mening, fo'r han i vejret som en besat, stampede i gulvet, snøftede og skreg til sidst:

"Bort fra mine øjne, utaknemlige afskum, forræderske skurk! Hvorfor skulle jeg ikke være i stand til at have en søn? Tal, elendige! Er det takken for mine velgerninger, at du besudler min og min hustrus ære med din nederdrægtige tunge? Hvilken lykke, at jeg endnu i rette tid erkender, hvilken slange jeg har fostret ved min barm! Hvor bliver dog slige store stamhuse alt fra vuggen af angrebne af egenkærlighed og skinsyge! Fort! Ud af huset med dig straks på minutten!"

Skælvende af forbitrelse fo'r han hen til sit skrivebord, tog en håndfuld guldstykker, viklede dem ind i et papir og kastede dem for den ulykkelige Johns fødder.

"Her er endnu en tærepenning, og nu afsted for bestandig!"

Dermed fjernede han sig, stadig hvislende som en slange.

John tog den lille pakke op. Dog forlod han ikke huset, men listede sig ind på sit kammer med den, mere død end levende. Skønt det endnu ikke var aften, afklædte han sig indtil skjorten og lagde sig i sengen, medens han rystede og stønnede temmelig ynkeligt. Da han ikke kunne falde i søvn, gav han sig til trods for sin elendighed til at tælle de penge, han havde fået, tillige med dem, han på den tidligere beskrevne måde havde opsparet på sin rejse.

"Omsonst," sagde han, "jeg tænker ikke på at fortrække, jeg vil og må blive her."

Da bankede to politimænd på døren, trådte ind og bød ham stå op og klæde sig på. Han efterkom denne ordre i stor skræk og angst; de befalede ham, at han skulle pakke sine sager

sammen; men de fandtes endnu samlet i den skønneste orden, da han endnu slet ikke havde åbnet sin rejsekuffert. Derpå førte de ham ud på gaden, én af karlene bar hans sager efter ham, satte dem fra sig på gaden og lukkede døren i lige for næsen af ham. Derpå oplæste mændene et trykt aktstykke for ham, der forbød ham under straf efter lovens strenghed nogensinde igen at betræde dette hus. Derpå gik de deres vej; men han så endnu en gang op til sin tabte lykkes hjem, da netop en af de høje vinduesfløje åbnede sig en smule og den smukke amme kom til syne med et svøb, som hun havde tørret på landlig vis og samtidig lød barnets stemme sig høre.

Da flygtede han endelig med sin bagage hen på en gæstgivergård; dér klædte han sig af igen og lagde sig nu uforstyrret i sengen.

Dagen efter løb han i sin fortvivlelse hen til en advokat for at erfare, om der da slet intet mere var ved sagen at gøre. Men så snart denne havde hørt det halve af historien, råbte han opbragt:

"Se til at De kommer afsted, De æsel, med deres tåbelige arvespekulationer, eller jeg skal lade Dem sætte fast!"

Ganske fortumlet rejste han til sidst tilbage til sit gode Seldwyla, som han havde forladt for ikke mange dage siden. Han satte sig igen ind på gæstgivergården og tærede i nogen tid eftertænksomt på sin kontantbeholdning, og jo mere den svandt ind, desto spagfærdigere blev han. I oprømt stemning flokkedes seldwylerne om ham, og da han nu var blevet mere tilgængelig, lykkedes det dem snart at erfare hans skæbne så temmelig, og da de så, at det var på hældningen med hans smule formue, købte de en gammel sømsmedje til ham, som lå

uden for porten, og som netop var tilfals, og om hvilken de erklærede, at den godt kunne føde sin mand. Men for at afrunde købesummen måtte han afhænde alle sine attributter og klenodier, hvilket dog faldt ham så meget lettere, som han nu ikke mere knyttede nogen forhåbninger til disse ting; de havde jo altid bedraget ham, og han brød sig ikke længere om dem.

Med sin sømsmedje, hvor der blev fabrikeret to eller tre slags simple søm, fik han en gammel svend med i købet, af hvem den nye ejer uden alt for meget besvær selv lærte professionen, og efterhånden udviklede han sig til en udmærket sømsmed, der hamrede væk, først med tålelig og siden med fuldkommen tilfredshed, da han til sidst erfarede den lykke, der følger med et simpelt og ufortrødent arbejde, der befriede ham fra alle bekymringer og rensede ham for hans slemme lidenskaber.

Taknemmelig lod han skønne græskar og snerler slynge sig op ad den lave, sværtede hytte, der desuden var overskygget af et stort hyldetræ, og på hvis esse der altid skinnede en venlig, lille ild.

Kun i stille nætter kunne han endnu henfalde i betragtninger over sin skæbne og flere gange, når den dag vendte tilbage, hvor han havde fundet fru Litumlei ved sin hindbærtærte, stødte lykkesmeden hovedet imod essen af anger over den ubetimelige håndsrækning, han havde villet give sin lykke.

Men også disse mindelser tabte sig efterhånden, jo bedre de søm lykkedes, som han smedede.

Om "Sin lykkes smed"

Forfatter: Gottfried Keller (1819-1890).
Første udgave: *Der Schmied seines Glückes* i *Die Leute von Seldwyla* (2. Teil), Göschen'schen Verlagsbuchhandlung, Stuttgart 1873.
Denne udgave efter: *Manden, der var sin Lykkes Smed*. I *Folkene i Seldwyla*. Fortællinger af Gottfried Keller. Oversættelsen ved Alfred Ipsen. Andr. Schous Forlag, København 1884.
Oversætter: Alfred Ipsen (1852-1922)
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter Ludwig des Coudres (1820-1878): *Porträt von Oswald Achenbach* (1847).

ISBN 978-87-7628-313-1
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-531-0 (Ølstykke 2017).

© 2026 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Note 1:

Häuptle: Lille hoved. *Overs. anm.*

Note 2:

Valborgs skrin: Der hentydes til St. Valborgs dag, den første maj. Valborgs skrin er således det, hvor den kommende majs vejr og begivenheder ligger gemt i. *Red. anm.*